

Nr 42

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.; given Stockholms slott den 27 januari 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Gösta Netzén

Propositionens huvudsakliga innehåll

I syfte att främja utvecklingen mot en ändamålsenligare organisation för försäljning av trädgårdsprodukter föreslås i propositionen, att statlig kreditgaranti skall på vissa angivna grunder lämnas för lån till anordnande av auktionslokaler för sådana produkter. I anslutning härtill förordas vidare, att statsgaranti under budgetåret 1961/62 må beviljas dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 5 000 000 kronor och dels för lån avseende trädgårdsnäringens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor.

I propositionen framlägges härjämte förslag att till trädgårdsnäringen kollektivt restituerade bensinskattemedel skall få disponeras även för informationsverksamhet.

Utdrag av protokoll över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 januari 1961.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Netzén, fråga om *statlig kreditgaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter, m. m.* samt anför därvid följande.

I. Inledning

Vid ett flertal tillfällen under senare år har fråga väckts om införande av möjligheter till statsstöd för anordnande av lokaler för auktionsförsäljning av trädgårdsprodukter. Bl. a. framförde lantbruksstyrelsen i ett yttrande över vid 1956 års riksdag väckta motioner om gottgörelse för av trädgårdsnäringens utövare erlagd bensinskatt (I: 316 och II: 474) önskemål om, att bidrag ur restituerade bensinskattemedel skulle kunna utgå bl. a. till uppbyggande av producentkooperativa försäljningsorganisationer. Detta bi-träddes emellertid varken av 1956 års riksdag (sammansatt Bev.- och JoU nr 1; rskr. 219) eller av påföljande års riksdag, som hade att taga ställning till yrkanden av enahanda innebörd. Enligt jordbruksutskottet borde ytterligare utredning av frågan om anordnande av försäljningscentraler för trädgårdsnäringens produkter övervägas (IX ht 1957, p. 218; JoU 1957: 1, p. 205; rskr. 1957: 9). I en skrivelse i augusti 1957 omnämnde lantbruksstyrelsen, att utredning pågick inom trädgårdsnäringens yrkessammanslutningar beträffande förutsättningarna för att i de koncentrerade odlingsdistrikten för köksväxter omkring Malmö och Hälsingborg organisera försäljningen av huvudsakligen dylika produkter men även andra trädgårdsalster enligt samma system som i Holland och Danmark, nämligen försäljning i parti genom auktion. Ett villkor härför var dock, att det fanns tillgång till härför lämpliga lokaler. Styrelsen uttalade, att den ansåg det vara i överensstämmelse med syftet med den statliga stödverksamheten jämlikt kungörelsen den 7 maj 1954, nr 311, om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål, att möjlighet öppnades att bevilja statsgaranti för lån även till lokal, som erfordrades för nyss

angivna ändamål. En utvidgning av lånegarantibestämmelserna borde enligt styrelsen innebära, att stöd kan lämnas även i fråga om lokal som avses tagas i anspråk för tillfällig förvaring och auktionsförsäljning av samtliga slag av trädgårdsprodukter, som kan marknadsföras genom sådan försäljning. I anslutning härtill föreslog styrelsen, att kungörelsens 1 § första punkt samtidigt skulle ändras att avse också andra trädgårdsprodukter än frukt och köksväxter. Kungl. Maj:t biträdde ej lantbruksstyrelsens förslag vid behandlingen av detsamma i 1958 års statsverksproposition (IX ht, p. 19), varvid dock anmäldes avsikten att inom kort återkomma till spörsmålet om den allsidiga utredning rörande trädgårdsnäringsens problem varom 1957 års riksdag hemställt. Ej heller 1958 års jordbruksutskott ansåg skäl föreligga att bifalla förslaget, vilket stöddes av motionsyrkanden med samma syftemål. Utskottet hänvisade till att nyssnämnda utredning tillsatts och att direktiven utformats så att förevarande ämne kunde upptagas till prövning av utredningen. Riksdagen godkände utskottets utlåtande i frågan (mot. I: 101 och II: 117; JoU 1958: 19; rskr. 1958: 279). I sin anslagsskrivelse hösten 1958 återkom lantbruksstyrelsen till spörsmålet och hemställde då att sådan ändring måtte vidtagas i kungörelsen 1954: 311 att det blev möjligt att bevilja lånegaranti även för byggnad avsedd för partiförsäljning av frukt och grönsaker. Departementschefen uttalade därefter i 1959 års statsverksproposition (IX ht, p. 17) att han liksom 1958 års riksdag under hänvisning till trädgårdsnäringsutredningens direktiv ej fann skäl biträda förslaget. Detta framfördes jämväl motionsledes till 1959 års riksdag (I: 64 och II: 90). Enligt motionärernas mening var den av lantbruksstyrelsen föreslagna ändringen av sådan art, att den borde kunna bli föremål för beslut utan föregående utredningsbehandling. Ett dagsaktuellt behov förelåg, påpekade motionärerna, på grund av att trädgårdsnäringsens yrkessammanslutningar redan hade påbörjat byggnadsverksamheten med sikte på partiförsäljning av frukt och grönsaker. Jordbruksutskottet anslöt sig ej till angivna synpunkter (JoU 30) och riksdagen fann inte skäl frångå den 1958 intagna ståndpunkten.

Den 3 november 1960 har *trädgårdsnäringsutredningen* i anledning av en av jordbruksdepartementet den 1 juli samma år remitterad, av departementet sammanställd promemoria överlämnat en undersökning om marknadsföringen av trädgårdsprodukter jämte förslag till ändrad utformning av vissa statliga lånegarantier på trädgårdsområdet. Häröver har remissutlåtanden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, kommerskollegium, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund (SHTF), Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund, Kooperativa förbundet, Sveriges grossistförbund, Sveriges köpmannaförbund och statens institut för konsumentfrågor.

I årets statsverksproposition (bil. 11, p. 18) har jag meddelat min avsikt att senare i särskild proposition behandla frågan om storleken av garanti-ramarna för lån till uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål och för lån till trädgårdsnäringsens rationalisering. Jag torde nu få återkomma till denna fråga.

II. Trädgårdsnäringsutredningens undersökning

I sin undersökning har trädgårdsnäringsutredningen till en början redogjort för *distributionsformerna för trädgårdsprodukter*. Av denna redogörelse framgår följande.

Den svenska trädgårdsodlingen erhöll karaktären av en självständig näringsgren först i slutet av 1800-talet. Den handelsmässiga trädgårdsodlingen utvecklades härvid från herrgårdsträdgårdarna, som utbjöd vissa överskott till försäljning. Så småningom vidgades avsättningsmöjligheterna och omkring sekelskiftet började uppstå företag, vilka var inriktade på odling av blommor och grönsaker i växthus eller på odling av frukt och grönsaker på friland. Försäljningen skedde till en början huvudsakligen hos odlaren direkt till konsument eller också ombesörjde odlarna själva försäljningen av vissa produkter på städernas salutorg. Samtidigt uppstod enstaka blomsteraffärer, vilka hade såväl herrgårds- som handelsträdgårdar till leverantörer.

Såsom framgår av det föregående, försåg odlarna i början behovet hos en närliggande marknad och försäljningen skedde då utan mellanled direkt från producent till konsument. I samband med tätorternas tillväxt och den vidgade förbrukningen av trädgårdsprodukter kunde tillförseln emellertid ej längre ombesörjas enbart av odlarna i tätorternas närmaste omkrets och i samband därmed minskade också direktförsäljningen i betydelse. Trädgårdsprodukter började i allt större utsträckning saluföras i livsmedelsbutikerna samtidigt som särskilda distributionsföretag tillkom såväl i detaljhandels- som partihandelsledet. Inom detaljhandeln etablerades nu ett stort antal butiker för försäljning av blommor, frukt och grönsaker. En väsentlig del av produktionen salufördes dock fortfarande genom torghandeln. Odlarna själva kom härvid att ombesörja en allt mindre del av denna handel och de efterträddes i detta sammanhang i stor utsträckning av en särskild försäljarkår.

De blomsteraffärer, som etablerades under mellankrigsåren, höll i allmänhet redan från början en god standard. Däremot blev grönsaksaffärerna ofta inhysta i bakgårds- och källarlokalerna och även varukvaliteten blev i många fall mindre tillfredsställande. En väsentlig ändring skedde härvidlag först under 1940-talet, då grönsakerna vann insteg i s. k. allivsbutiker av varuhustyp.

Samtidigt med förut angivna utveckling kom uppsamlingen och distributionen av trädgårdsprodukter i allt större utsträckning att ske genom särskilda partihandels- och grossistföretag och redan omkring 1920 fanns det flera mindre sådana företag för frukt och grönsaker och även några mindre motsvarande företag för blommor. Partihandels- och grossiströrelsen utvecklades under mellankrigsåren och antalet ifrågakvarande företag ökade successivt. I åtskilliga fall kom härvid företagets verksamhet att omfatta såväl inländska som utländska produkter.

Såsom nämnts, övertogs steg för steg en allt större del av distributionen av trädgårdsprodukter av särskilda grossist- och detaljhandelsföretag. År 1939 bildades dessutom en producentkooperativ försäljningsorganisation. Denna utvecklades snabbt under de första åren, men råkade därefter i ekonomiska svårigheter. Redan år 1945 saknade organisationen all betydelse och trädde några år senare i likvidation. Av dess 18 underavdelningar bestod några fram till början av 1950-talet medan numera endast en finns kvar, nämligen Södra Norrlands trädgårdscentral i Gävle. Försäljning av

trädgårdsprodukter i producentkooperativ regi förekommer vidare genom Gotlands trädgårdsprodukter i Visby. I slutet av 1950-talet har dessutom nya producentkooperativa försäljningsföreningar bildats i Hälsingborg, Kalmar och Linköping, varvid man vid den på våren 1959 i Hälsingborg påbörjade verksamheten för första gången har tillämpat auktionssystemet vid försäljningen av trädgårdsprodukter i Sverige. De producentkooperativa försäljningsformerna svarar dock fortfarande för endast en begränsad del av marknadsföringen av trädgårdsprodukter.

Trädgårdsprodukterna avsättes dels till konservindustrin, dels till färskvarumarknaden. Konservindustrin täcker sitt råvarubehov genom kontraktssleveranser från enskilda odlare och genom köp i den öppna marknaden från odlarna direkt eller från partihandlare. En av trädgårdsnäringsutredningen utförd specialundersökning visar, att den kontraktsbundna arealen mellan 1955 och 1958 har ökat från 4 220 har till 4 870 har eller med 15 procent. En jämförelse mellan de båda åren anger vidare, att en allt större del av industrins råvaruförsörjning täcks genom leveranser från kontraktssodlare. Beträffande konservärter svarade sålunda kontraktssodlingen år 1955 för 34 procent av den totala anskaffningen, medan denna andel år 1958 hade stigit till 98 procent. Motsvarande siffror är för morötter 34 resp. 65 procent samt för rödbetor 79 resp. 86 procent.

Eftersom konservindustrins råvarubehov i allt större utsträckning synes komma att täckas genom kontraktssodlingen, blir färskvaruförsörjningens problem dominerande för handeln med trädgårdsprodukter. På detta område förekommer en rad olika försäljningsformer. Inom de utpräglade produktionsområdena förekommer partihandelsföretag, vilka uppsamlar och i en del fall även sorterar och förpackar produkterna och därefter säljer dem till andra grossister över hela landet. En del producentkooperativa företag är av denna typ och i fråga om avsättningen av frukt från den sydsvenska yrkesfruktodlingen är systemet mycket vanligt. Vidare förekommer grossistföretag, vilka gör direkta uppköp från odlarna för att därefter förse detaljhandlare inom ett i regel lokalt begränsat område. Till denna kategori kan även räknas försäljare — i en del fall även producenter — som på vissa partihandelstorg säljer direkt till detaljhandlare. Enligt 1951 års företagsräkning fanns det över 800 partihandelsföretag för rot- och grönsaker, potatis, bär och frukt med en omsättning år 1950 på närmare 400 milj. kr. Beträffande blommor registrerades samtidigt 50—60 företag med en omsättning på över 14 milj. kr.

Försörjningen av den konsumentkooperativa detaljhandeln med trädgårdsprodukter sker till övervägande del genom särskilda inköpscentraler, vilka i huvudsak gör uppköp från odlarna direkt och från auktionshallen i Hälsingborg. Varuanskaffningen till sådan privatägd detaljhandel, vilken är ansluten till särskilda inköpsorganisationer, sker genom särskilda centraler dels på samma vägar som till den konsumentkooperativa detaljhandeln, dels genom den uppsamlade partihandeln.

I föreliggande sammanhang bör även nämnas kringföringshandeln, som köper produkterna av odlarna och därefter säljer såväl till detaljhandeln som direkt till konsumenterna. En del odlare säljer även själva till närbelägna detaljhandlare och i viss utsträckning även till konsumenterna.

Såsom framgår av det föregående, har distributionen av trädgårdsprodukter tidigare varit i hög grad splittrad, vilket bl. a. har hindrat tillkomsten av enhetliga normer beträffande kvalitet, sortering och packning. Ifrågavarande förhållanden har också påverkat prisbildningen och försvårat en lugn anpassning till marknadsläget. Under det senaste årtiondet har dock en betydande koncentration och rationalisering av inköpsverksamheten ägt

rum. Vidare har tillkomsten av auktionsförsäljningen i Hälsingborg inneburit en väsentlig nyhet i fråga om marknadsföringen av trädgårdsprodukter i Sverige. Genom att till auktionen koncentrera odlarnas utbud samt grossisternas och inköpscentralernas efterfrågan, har man inom ifrågavarande odlingsområde sökt övervinna de tidigare angivna svårigheterna.

Marknadsföringen av trädgårdsprodukter är förenad med särskilda problem, vilka bl. a. hänför sig till dessa produkters karaktär av färskvara. Det kännetecknande för en färskvara är lättförstörbarheten, som bl. a. försvårar transporter och mer eller mindre begränsar den tid under vilken produktionen måste försäljas. Lättförstörbarheten är givetvis högst varierande för olika trädgårdsprodukter — beträffande en del frukt är hållbarheten tämligen god och möjliggör förhållandevis lång lagring samt avlägsna transporter, medan däremot en del finare grönsaker endast kan förvaras under mycket begränsad tid och följaktligen ej heller tål längre transporter. Det bör emellertid observeras, att lättförstörbarheten hos en produkt kan ändras genom de tekniska landvinningarna i fråga om transport och lagring samt genom att mera transport- och lagringshärdiga sorter föres i marknaden.

Den utpräglade lättförstörbarheten hos vissa trädgårdsprodukter medför bl. a., att marknadsföringen måste ske snabbt och att även begränsade överskott under en tidsperiod kan ge kraftiga utslag i prisbildningen för ifrågavarande produkter. Samtidigt är trädgårdsalster såsom naturprodukter underkastade icke obetydliga säsongvariationer. Under vissa perioder kan följaktligen distributionsapparaten bli utsatt för särskilda påfrestningar med betydande risk för återkommande rubbningar i marknadsjämvikten.

För trädgårdsnäringen är en effektiv distributionsapparat av väsentlig betydelse, samtidigt som en jämn och kvalitativt enhetlig tillförsel självfallet även är ett legitimt konsumentkrav. Marknadsföringen försvåras dock på trädgårdsområdet även genom de betydande variationer i fråga om kvalitet och storlek, som en trädgårdsprodukt kan uppvisa. Varorna har följaktligen i många fall måst för varje inköp särskilt granskas av köparen, vilket ofta har lett till ett tungrott distributionssystem. För att övervinna dessa svårigheter har man på en del varuområden sökt genomföra en standardisering av kvalitet och storlek enligt fasta normer och man har därigenom underlättat kontakter mellan säljare och köpare även vid stora avstånd.

Som bakgrund till sitt förslag har utredningen lämnat följande redogörelser för *marknadsföringen av trädgårdsprodukter i Nederländerna och Danmark*.

I en del västeuropeiska länder har marknadsföringen av trädgårdsprodukter koncentrerats till ett begränsat antal försäljningsställen, varvid försäljningen sker enligt auktionssystemet. Detta gäller i första hand Nederländerna, där den övervägande delen av marknadsförda trädgårdsprodukter utbjödes till försäljning genom auktionsföreningarna. Även i Danmark förekommer en omfattande auktionsförsäljning, som dock svarar för en betydligt mindre marknadsandel än i Nederländerna.

Då förhållandena inom den nederländska trädgårdsodlingen är av betydande intresse även vid en diskussion av den svenska trädgårdsnäringens problem, har utredningen i oktober i år gjort en studieresa till Nederländerna, varvid särskild uppmärksamhet ägnades åt frågorna i samband med marknadsorganisationen.

Den nederländska trädgårdsodlingens produktionsvärde uppgår till om-

kring 1,2 miljarder kr., varvid närmare tre femtedelar går till export. På grund av den omfattande utförseln blir i praktiken exportpriserna i huvudsak bestämmande även för den inhemska prisnivån. Sedan 1930-talet förekommer dock betydande ingrepp i produktionen och marknadsföringen av trädgårdsprodukter.

För att stabilisera utbudet av trädgårdsprodukter har i Nederländerna genomförts ett system med särskilda odlarlicenser. För att på en viss areal bedriva trädgårdsodling krävs sålunda att vederbörande uppfyller vissa krav i fråga om praktisk erfarenhet på trädgårdsodlingens område och att han har genomgått viss teoretisk yrkesutbildning. Vidare krävs att den blivande trädgårdsmästaren har en någorlunda stabil ekonomisk ställning. Odlarlicenserna lämnas i enlighet med lagstiftningen av s. k. Productschap, som har bildats för att handha marknadsregleringen för en särskild produkt eller en grupp av närbesläktade produkter och där bl. a. odlare, förädlingsindustrin och handeln är representerade. Genom licenssystemet har man avsett att undvika, att tillfälliga producenter uppträder på marknaden och att en prisuppgång således kan utmynna i ett väsentligt ökat utbud.

Erhållen odlarlicens innebär icke, att producenten själv får bestämma formerna för marknadsföringen av sin produktion. För den övervägande delen av grönsaker gäller leveransplikt till auktionshallar. I fråga om blommor råder däremot icke auktionstvång, men trots detta omfattar även på detta område auktionsförsäljningen en väsentlig del av den marknadsförda produktionen.

De typiska holländska auktionerna tillgår på följande sätt. Produkten levereras av odlaren och varupartierna kontrolleras vid mottagandet på auktionen för utvärdering av att de svarar mot odlarnas varubeskrivning. Partierna numreras sedan och överlämnas till auktionsförrättaren. En köpare har rätt att begära förnyad kontroll av varan, men detta måste ske innan han övertar den. Visar det sig, att en anmärkning varit berättigad, görs en skälig reduktion av priset. Har odlaren brustit i något avseende, riskerar han bestraffning från auktionsinrättningens sida. Därest vid uppkommen tvist överenskommelse icke nås mellan säljare och köpare, kan särskilt skiljedomsförfarande tillgripas.

Vid det tidigare praktiserade muntliga auktionsförfarandet uppstod ofta tvister mellan auktionsförrättare och köpare. Genom anlitan i stor utsträckning av »auktionsklockor» har sådana tvister i stort sett kunnat elimineras. En dylik klocka är indelad i sektioner, representerande olika priser. En visare löper över klockan, med början från högre till allt lägre priser. Köparna sitter på numrerade stolar, uppställda i rader framför klockan. Vid varje plats finns en stoppknapp. På denna trycker köparen, när visaren nått det pris han är villig att betala. Visaren stannar och köparens nummer framträder. Auktionsförrättaren antecknar köparens nummer samt priset.

Vanligtvis sker kontantbetalning. Köparen kan också ställa garantier för kommande köp. I praktiken ges ibland också kredit till välkända köpare. Odlaren erhåller betalning efter avdrag av auktionskostnaderna. Det är emellertid auktionsföretaget och icke odlaren som står som säljare.

Flertalet auktioner ägs av odlarföreningar och endast ett fåtal är privatägda. Det kan nämnas, att det tidigare har funnits auktioner bedrivna i aktiebolagsform, men att denna auktionstyp numera icke är tillåten. I fråga om många auktionsföreningar gäller, att deras medlemmar är skyldiga att sälja sina produkter genom den egna auktionen. Även icke medlemmar kan saluföra sina produkter vid en auktionsinrättning, men får då i regel betala en högre auktionsavgift.

Auktionerna är av mycket olika storlek. Det finns auktioner, där omsättningen per år överstiger 40 milj. kr., medan andra åter har en omsättning understigande 150 000 kr. Somliga auktioner är huvudsakligen inriktade på exporthandeln, andra på inhemsk avsättning. Under senare år har man strävat att slå tillsammans de allt för små enheterna, vilket bl. a. kan motiveras av de höga kostnaderna för modern auktionsutrustning.

Verksamheten vid auktionerna finansieras genom avgifter, som dras från priset. Avgiftens höjd avpassas efter de faktiska auktionskostnaderna och medelsbehovet till fonder för förnyelse och underhåll av byggnader och utrustning. Vid de stora exportauktionerna kan avgiften hållas så lågt som vid 1 å 2 procent, medan den på andra håll är betydligt högre. Även auktionens sortiment kan inverka på avgifternas höjd. Vid fruktauktionerna uppgår således avgiften till lägst 4 procent.

Kapital för uppförandet av byggnader och anskaffning av utrustning erhålles vanligen från banker, främst den centrala Raiffeisenbank i Utrecht och den centrala kooperativa lånekassan i Eindhoven. Medlemmarnas ansvarighet för lån är utformad på olika sätt, exempelvis visst belopp per medlem eller viss andel av omsättningen (med eller utan individuellt »tak»). Under senare år har det blivit allt vanligare att kapital anskaffats genom att eventuella efterlikvider helt eller delvis innehållits av föreningarna såsom medlemslån.

Redan tidigt insåg man betydelsen av enhetlighet i fråga om förpackningar. Auktionerna tillhandahåller sålunda odlarna emballage och standardiseringen på detta område har numera drivits långt. Under senare år har engångsemballage blivit allt vanligare, särskilt vid export till avlägsna marknader och för speciellt lättförstörbara varor.

Kvalitetskontrollen och varusorteringen har i hög grad befrämjats genom auktionsväsendet. På varje auktion finns personal, som har till uppgift att kontrollera, att bestämmelserna på dessa områden följs. I fråga om utförelsen har odlarna och handeln bildat ett gemensamt organ, UCB (Export Control Office). Numera är kontroll genom denna organisation obligatorisk. Även på inlandsmarknaden har man att följa särskilda kvalitetsföreskrifter. Självbetjäningssystemets utbyggnad har på sistone medfört, att konsumentförpackningar blivit allt vanligare.

Nödvändigheten av snabb avsättning av ofta lättförstörbara varor har varit en av drivfjädrarna bakom auktionssystemet. Det har emellertid också förelegat ett behov för odlarna att få sin avsättning spridd över så stor del av året som möjligt. Kylhusförvaring, särskilt av äpplen och päron, har betraktats som ett viktigt led i auktionsföreningarnas verksamhet och alla fruktauktioner har numera kylanläggningar. Kapaciteten hos dessa utgör enligt senaste tillgängliga uppgifter 150 000 ton.

Topporganisationer för frukt- och grönsaksauktionerna är Centralbyrån för auktionerna (Central Bureau of Auctions), medan en särskild centralorganisation finns för blomsterauktionerna. Till Centralbyrån för auktionerna är f. n. 137 auktionsföretag anknutna. De bildar åtta provinsförbund, nämligen för Nord-Holland, Syd-Holland, Zeeland, Nord-Brabant, Limburg, Friesland, Gelderland, Utrecht och Overijssel samt Groningen och Drente. Varje provinsförbund har en kommitté utsedd av auktionsföretagen. Provinsförbunden handhar de lokala frågorna och utser representanter till Centralbyrån. Den löpande verksamheten vid Centralbyrån handhas av ett arbetsutskott bestående av ordföranden samt fem ledamöter ur styrelsen. Härtill kommer ett råd med representanter utsedda av provinsförbunden.

En viktig uppgift för Centralbyrån är att utfärda bestämmelser om packning och sortering. Centralbyrån bedriver vidare upplysnings- och reklam-

verksamhet för att främja konsumtionen. Utställningar anordnas genom dess försorg såväl i hemlandet som i främmande länder.

Ett viktigt steg i Centralbyråns verksamhet togs 1947, när en särskild avsättningsfond tillskapades. Denna fond gav Centralbyrån medel för att befrämja avsättningen både i hemlandet och på exportmarknaderna.

Auktionssystemet har vidare fr. o. m. 1948 förknippats med ett stödssystem i syfte att stabilisera marknaden för trädgårdsprodukter. Detta stödssystem har utformats som ett minimiprissystem, varvid minimipriserna för grönsaker och frukt fastställs av Centralbyrån för auktionerna. Ett motsvarande minimiprissystem finns även beträffande blommor. I det fall priset på auktionen icke når upp till minimipriset, tas varorna ur marknaden. Systemet har till syfte att hindra priserna att falla alltför kraftigt vid toppstillförelsen. Minimipriserna ändras alltefter marknadsläget.

När varupartier på angivet sätt undandras marknaden, erhåller odlarna en ersättning (kompensationspris), som icke i något fall överstiger 80 procent av minimipriset men för en del produkter är ännu lägre. Ifrågavarande ersättningar utgår ur särskilda fonder för olika produktslag, vilka fonder finansieras genom avgifter från odlarna i samband med auktionsförsäljningen. Varje produktfond administreras för sig och medel kan alltså icke överföras från den ena fonden till den andra.

Produktionsvärdet inom den yrkesmässiga danska trädgårdsodlingen beräknades år 1959 till 495 milj. danska kr., varvid 115 milj. kr. hänförde sig till grönsaksodling på friland, 75 milj. kr. till grönsaksodling under glas, 106 milj. kr. till fruktodlingen och 143 milj. kr. till blomsterodlingen. Den återstående delen utgörs av produktionen vid plantskolorna samt av en beräknad produktion vid vissa mindre trädgårdsföretag.

Genom auktionshallarna omsattes år 1959 i Danmark trädgårdsprodukter till ett värde av 120 milj. danska kr. Antalet auktionshallar uppgår i Danmark till 24 och auktionsföreningarna är sammanslutna till ett samarbetsorgan, De Danske Andelssalgsforeninger for gartneri och frugtavel. För fruktens vidkommande finns dessutom ett antal producentkooperativa packeri- och försäljningsföreningar, vilka tillsammans bildar De Samvirkende Frugtsalgsforeninger.

Härutöver finns föreningen Köbenhavns Engros Grøntorv, som är en sammanslutning av odlare i Köpenhamnstrakten med syfte att uppföra och administrera försäljningshallar i den danska huvudstaden. Omsättningen uppgick här år 1959 till 172 milj. kr., varvid märks att en viss del av produkterna tidigare försålts på auktioner i den danska landsorten. Föreningen är inte någon försäljningsförening, då medlemmarna säljer sina produkter individuellt i de gemensamma lokalerna. Utöver de här nämnda producentkooperativa försäljningsformerna sker marknadsföringen och exporten i Danmark genom den enskilda partihandeln. Dessutom säljer en del producenter direkt till detaljhandeln och i vissa fall även direkt till konsumenterna. I mindre utsträckning omhändertas också exporten av enskilda odlare, främst av blommor och småplantor för vidare kultur.

Mellan auktionsföreningarna finns icke något samarbete i försäljnings-syfte. Den tidigare nämnda topporganisationen har således arbetsuppgifter av främst allmänt facklig karaktär. Organisationen arbetar bl. a. med frågan om likartade sorterings- och förpackningsregler, gör propaganda för trädgårdsprodukterna inom och utom landet samt företräder i gemensamma angelägenheter auktionsföreningarna inför statliga och andra myndigheter. Dessutom verkställer organisationen bl. a. gemensamma inköp av emballage.

Medlemsantalet vid de till De Danske Andelssalgsforeninger for gartneri

og frugtavel anslutna föreningarna uppgick 1959 till 5 072. Medlemmarna är främst handelsträdgårdar och fruktodlingar, medan däremot jordbruk med fältodling av köksväxter icke förekommer i större omfattning bland medlemmarna. Det bör dock härvid observeras, att den sistnämnda produktions-typen icke är så vanlig i Danmark som i Sverige och att således den danska odlingen av grövre köksväxter på friland vanligen bedrivs i anslutning till handelsträdgårdarna.

Försäljningen från föreningarna till köpare inom landet sker med hjälp av auktionsur, och omfattar alla färdiga produkter, varvid dock grönsaks-försäljningen är dominerande. I viss utsträckning bedriver föreningarna också grossisthandel vid sidan om auktionsförsäljningen. Detta gäller främst beträffande exporten samt handeln med plantor för vidare kultur.

De enskilda föreningarnas medlemsantal och omsättning är högst varierande. Störst är Odense Salgsforening, som 1959 hade 1 158 medlemmar och en omsättning på 52,8 milj. danska kr. Närmast därefter kommer Aarhus Salgsforening, som samma år hade 781 medlemmar och 23,4 milj. kr. i omsättning. Den minsta föreningen finns i Køge och den hade 1959 endast 43 medlemmar samt 288 700 kr. i omsättning. Av de 24 auktionsföreningarna hade år 1959 ej mindre än 14 en omsättning understigande 2 milj. danska kr.

De mindre auktionsföreningarna uppges på senare tid ha haft betydande ekonomiska svårigheter, beroende på i förhållande till omsättningen höga administrationskostnader. Förslag har därför framförts om sammanslagning av flera mindre föreningar till större enheter. Härvid har bl. a. åberopats, att högre priser erhålles på de större auktionerna, dit köpintresset främst koncentreras.

De olika föreningarna bedriver även export av trädgårdsalster. Export-samarbete förekommer dock mellan de enskilda föreningarna endast i fråga om frukt, varvid även Danmarks samverkande frugtsalgsforeninger delta-ger. Auktionsföreningarnas samlade fruktexport uppgick 1959 till 15,7 milj. kg motsvarande ett värde av 10,6 milj. danska kr. I fråga om blommor exporteras i första hand nejlikor och vissa slag av krukväxter. Något samarbete förekommer icke härvid mellan föreningarna. Den största exporten av blommor har Odense Salgsforening, som bl. a. har lyckats genomföra export till Holland och Belgien av krukväxter och plantor för vidare kultur. Export av danska trädgårdsalster bedrivs dock ej enbart av föreningarna utan också av andra organ, ej minst av flera enskilda, större odlare, som står utanför organisationerna. Den samlade danska exporten av frukt och grönsaker uppgick 1958 till 44,5 milj. danska kr.

Som tidigare nämnts, har salgsforeningen i Odense den största omsättningen och den svarar också för den första auktionshallen i Danmark. Dess utveckling kan anges som ett exempel på hur föreningarna har byggts upp, eftersom de senare bildades efter att följt ungefär i samma spår.

Salgsforeningen i Odense bildades våren 1929 efter att några av ortens trädgårdsodlare efter en studieresa i Nederländerna hade funnit auktionssystemet vara lämpligt även i Danmark. Denna resa gjordes i syfte att utröna, vari den starka holländska konkurrenskraften på trädgårdsområdet bestod. Redan vid denna tid exporterades betydande kvantiteter grönsaker från Nederländerna och även de danska trädgårdsodlarna hade kännning av konkurrensen därifrån. Man fann vid besöket, att man i Nederländerna var långt före i fråga om sortering och förpackning av produkter samt att försäljningssystemet väsentligen bidrog härtill.

Vid starten anslöt sig 34 trädgårdsodlare till föreningen. Denna fick hyra en nedlagd repslagarbana och inredde den för sitt nya ändamål. Från Nederländerna inköptes ett auktionsur, vilket kostade 2 800 danska kr. Övriga ini-

tialkostnader uppgick till 25 000 danska kr., varav 14 600 kr. för inventarier och 5 200 kr. för inredningsarbeten. Medel skaffades genom lån i Fyns Landmandsbank, men redan ett år senare skiftades bankförbindelse till Fyns Disconto Kasse. Villkoren för att få lån i denna bank var bl. a., att alla medlemmar skulle ha konto i banken och att avräkningarna till medlemmarna skulle gå genom denna. Som säkerhet för lånet tecknade också medlemmarna garantibelopp av varierande storlek, från 800 ner till 100 kr. per medlem. Dessa belopp fastställdes icke efter någon gradering av företagens storlek, utan synes mera ha avvägs efter vars och ens råd och lägenhet. Det samlade garantibeloppet uppgick till 11 200 danska kr.

Omsättningen under det första verksamhetsåret uppgick till 920 000 kr. Redan året därpå visade det sig nödvändigt att utvidga lokalerna och föreningen bestämde sig för att uppföra egna hallar. Inför detta ändrades bestämmelserna om garantibeloppen och dessa beräknades nu efter företagens storlek och graderades från lägst 500 till högst 3 000 kr. På samma villkor som tidigare fick föreningen låna 300 000 kr. till 6 procents ränta av Fyns Disconto Kasse. Som säkerhet ställdes garantibevis för 50 procent av lånesumman.

Hösten 1930 var nybygget färdigt och omfattade då en täckt areal av 3 300 m². Kostnaderna fördelade sig med 65 000 danska kr. för inköp av tomt, själva byggkostnaden utgjorde 185 000 kr. och inventarier anskaffades för ungefär 50 000 kr.

Nästa utvidgning skedde 1937, då hallarna utbyggdes med ytterligare 3 500 m². Kostnaderna härför uppgick till 190 000 kr. En emballagebyggnad med källare för inrättande av en sorteringscentral uppfördes 1942 för en kostnad av 250 000 kr.

År 1948 var medlemsantalet uppe i 1 200 och omsättningen i 26,6 milj. danska kr. Lokalerna var åter för trånga och föreningen beslöt genomföra en grundlig om- och tillbyggnad av såväl kontors- som försäljningslokaler. Den nya anläggningen kunde tagas i bruk våren 1951 och hade då en auktionshall för såväl blommor som grönsaker. Kostnaderna för utvidgningen uppgick till över 3 milj. kr. Auktionshallens tomtområde omfattade 41 000 m² och golvarealen 15 000 m². Även efter 1951 har vissa utvidgningar förekommit.

De övriga föreningarna har vuxit fram på liknande sätt. Man har börjat i liten skala och genomfört utvidgningar och förbättringar, allteftersom verksamhetens omfattning har framtvingat detta och också skapat ekonomiska förutsättningar härför. Statligt stöd har endast under kort tid i början av 1950-talet utgått i form av lån från en särskild fond, som har stött etableringen eller rationaliseringen av fruktlagerhus och i helt begränsad omfattning även av motsvarande verksamhet på grönsaksområdet. Denna lånegivning har dock numera upphört.

Utredningen har vidare lämnat följande redogörelse för *de nuvarande producent-kooperativa organisationerna för försäljning av trädgårdsprodukter i Sverige*.

1. *Trädgårdshallen i Hälsingborg*. Inom Sveriges handelsträdgårdsmästareförbunds Hälsingborgs-distrikt gjordes 1949—51 vissa förberedelsearbeten för att starta en auktionshall för trädgårdsprodukter i Hälsingborg. En särskild förening kom till stånd och stadgar inregistrerades, men det visade sig senare icke möjligt att kunna finansiera ett hallbygge och ej heller er-

hölls något arbetstillstånd härför. Tanken togs emellertid upp på nytt 1956, då Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund anslög 10 000 kr. för en utredning om förutsättningarna för en organiserad försäljning av trädgårdsprodukter i Skåne. Med hänsyn till att Skåne är det viktigaste produktionsområdet för trädgårdsalster, ansågs det angeläget att där åstadkomma en ny ekonomisk organisation inom trädgårdsodlingen.

För utredningsarbetet tillsattes en särskild kommitté. Arbetet påbörjades med en statistisk undersökning över trädgårdsodlingens omfattning i Skåne och därför erhöles 50 000 kr. bensinskattemedel. Vidare gjordes ingående undersökningar av finansieringsmöjligheterna. I februari 1958 bildades därefter en ny försäljningsförening för nordvästra Skåne, som antog ett anbud av Kooperativa förbundet att få hyra auktionslokal i av förbundet uppförda hallar i Hälsingborg.

Någon tvekan om att auktionsförsäljning var det rätta systemet rådde icke när försäljningsföreningen bildades. I många år hade man följt denna försäljningsmetods utveckling i Nederländerna och Danmark och man var övertygad om att samma system skulle vara fördelaktigt även i Skåne, där stora varupartier snabbt måste omsättas och vidaretransporteras.

Den nya föreningens affärsverksamhet startade i april 1959. Fram till verksamhetsårets utgång den 30 september hade föreningen uppnått en omsättning på 9,5 milj. kr. Vid samma tidpunkt var föreningens medlemsantal 282 skilda medlemmar vartill kom fem organisationer, nämligen potatisodlarföreningarna i Kullabygden och på Bjärehalvön. Medlemsantalet har sedan dess stigit och är nu över 400, däribland många från Malmö- och Kristianstadsområdena och från Blekinge. Föreningen har också upprättat särskild uppsamlingscentral i Malmö. Omsättningen uppgick verksamhetsåret 1959/60 till totalt 14,2 milj. kr.

Föreningen betalar till Kooperativa förbundet i årshyra för auktionslokalen 99 000 kr. Därtill har föreningen själv fått svara för inredningen av auktionslokalen, vilken kostat 57 000 kr. samt för anskaffning av kontorsinventarier, sorteringsanläggning, interna transportmedel m. m. för 287 000 kr. Organisationskostnaderna har uppgått till 55 000 kr.

Finansieringen av starten har huvudsakligen skett genom ett lån mot säkerhet av medlemsreverser i jordbrukskassan på 260 000 kr. samt en checkräkningskredit på 150 000 kr. Till bestridande av organisationskostnader erhöles av bensinskattemedel 24 000 kr. och av samma medel till utrustning av sorteringsanläggningen 90 000 kr.

Då försäljningslokalerna visat sig vara för små för den kraftigt ökande tillförseln av produkter till hallen, avser föreningen att inom den närmaste framtiden uppföra en egen större anläggning. Tomtkostnaden beräknas härvid till 475 000 kr. Iordningställande av tomten med asfaltering, spåranslutning m. m. beräknas kosta 700 000 kr. Byggnaden avses omfatta en in- och utlämningshall på 2 000 m², sorterings- och packningslokal på 1 000 m², kyllager på 500 m², auktionslokal, kontor, serveringslokal m. m. på 1 000 m² samt avställningslokal för kunder på 2 100 m². Byggnadskostnaden upp-

skattas till 3,1 milj. kr. Ytterligare lokaler för grossister samt för förvaring och emballage m. m. skall ingå i en kommande utbyggnadsetapp.

2. *Södra Norrlands trädgårdscentral, Gävle.* Föreningen bildades 1939 i samband med uppbyggandet av den i tidigare sammanhang nämnda ekonomiska riksorganisationen Sveriges trädgårdsodlares riksförbund, till vilken ett statsbidrag på 1,5 milj. kr. utgick. Produktionen av trädgårdsalster inom föreningens tillförseleområde har gått tillbaka under de senaste åren, men trots detta har centralen utvidgats till ett betydande distributionsföretag för frukt och köksväxter. Verksamhetsåret 1959 uppgick omsättningen till 5 450 000 kr. Av den totala försäljningen utgjorde medlemmarnas leveranser endast 8 procent. Som jämförelse kan nämnas, att omsättningen år 1950 uppgick till 2 840 000 kr. och att medlemmarnas leveranser då utgjorde närmare 14 procent. Antalet medlemmar är f. n. 102. Föreningen äger egen fastighet med ett taxeringsvärde på 570 000 kr.

Föreningen startade sin verksamhet 1939 med att förvärva firman Skånelagret, ett grossistföretag i potatis och köksväxter. Av Sveriges trädgårdsodlares riksförbund, som administrerade statsanslaget för organisationsverksamheten, erhöles en växelkredit på 130 000 kr., varav 65 000 kr. användes för inköpet av grossistfirman och resten utnyttjades till rörelsekapital. År 1941 utökades växelkrediten till 150 000 kr.

År 1943 började riksförbundets sönderfall och för att icke dragas med i detta gick föreningen ur förbundet 1944. Efter en tids svårigheter att placera sina krediter, kunde föreningen täcka behovet härav genom ett lån i Svenska Handelsbanken.

Föreningen byggde egen fastighet 1944 med försäljnings- och lagerlokaler, däribland ganska omfattande kyllager samt kontorsutrymmen. Från den dåvarande potatis- och lagerhusfonden erhöles ett lån på 412 500 kr., motsvarande 75 procent av den beräknade byggnadskostnaden, samt ett statsbidrag med 10 procent av denna kostnad eller 55 000 kr. Resterande belopp, 82 500 kr. kunde lånas mot reverser från medlemmarna. Statslånet har nu amorterats ner till 221 000 kr.

3. *Gotlands trädgårdsprodukter, Visby.* Föreningen bildades 1948 av gotländska lantbrukare med fältodlingar av köksväxter och bär. Deras odlingar var till en början främst inriktade på avsättning till konservindustrin, men de sökte också avsättningsmöjligheter på färskvarumarknaden. Förutom sin uppgift med omsättning av färskprodukter har föreningen tjänstgjort som avtalspart för medlemmarna gentemot konservindustrin. År 1957 övertog föreningen Bro konservfabrik på arrende, men denna verksamhet har senare nedlagts. I stället har föreningen 1959 förvärvat hela aktieposten i Klinteby konservfabrik, vilken tidigare ägdes av föreningen tillsammans med KF och Riksost. Föreningen sluter fortfarande avtal för medlemmarnas räkning för leverans av produkter till konservfabriker på fastlandet. Även handelsträdgårdarna på ön är anslutna till Gotlands trädgårds-

produkter och för deras odlingar av finare grönsaker såsom tomat, gurka, sallat, rädisor, blomkål m. m. har en långt gående odlingsplanering genomförts, så att kontinuerlig tillförsel kan ske under hela odlingssäsongen. Huvudparten av färskvaruprodukterna avsätts på Gotland, medan vissa varuslag, främst jordgubbar, sparris och morötter, även levereras till fastlandet.

Den totala omsättningen uppgick år 1959 till 3 milj. kr., varav ungefär 2 milj. kr. kom på partiaffären och 0,7 milj. kr. på kontraktodlingar till konservindustrin. Antalet medlemmar är 2 229. Föreningen äger egen fastighet med ett taxeringsvärde på 210 000 kr.

Verksamheten påbörjades i förhyrda lokaler. Som startkapital erhöles ett checkräkningskreditiv i Svenska Handelsbanken på 50 000 kr. mot styrelsens borgen. Därjämte erhöles ett lån i Burs sparbank på 25 000 kr. likaledes mot borgen av styrelsen. Ett visst stöd erhöles också från de lantbruksekonomiska föreningarna på ön. År 1957 byggde föreningen en egen fastighet med lager- och försäljningslokaler. Härtill erhöles lån i länets centralkassa mot en statlig kreditgaranti på 150 000 kr. Eftersom föreningen också till stor del har hand om handeln med potatis på Gotland beviljades den ett bidrag av Potatisodlarnas riksförbund på 40 000 kr. av medel som riksförbundet fått till sin disposition för sådana ändamål från införselavgifterna på potatis.

4. *Kalmar-Ölands trädgårdsprodukter, Kalmar.* I Kalmar bildades 1939 på samma sätt som i Gävle en trädgårdscentral i Sveriges trädgårdsodlars riksförbunds regi. Centralen kämpade i många år med stora ekonomiska svårigheter och gick i likvidation sommaren 1959 i samband med att en ny försäljningsförening bildades, nämligen Kalmar-Ölands Trädgårdsprodukter. Denna övertog den gamla centralens rörelse och medlemmarna övergick till den nya föreningen.

RLF:s trädgårdsnämnd deltog i förberedelsearbetet till den nya föreningen, dels genom att medverka till en statistisk undersökning av trädgårdsodlingens omfattning inom länet och dels genom att ställa en organisatör till förfogande för medlemsvärningen till föreningen.

Den nya föreningens verksamhet började den 1 augusti 1959 och någon redogörelse för omsättningen under ett helt verksamhetsår föreligger ännu ej. Föreningen har något över 400 medlemmar, varav ungefär 50 representerar handelsträdgårdar, huvudsakligen i Kalmartrakten, medan 350 är lantbrukare, huvudsakligen på Öland. Föreningen är bl. a. avsedd att vara avtalspart gentemot konservindustrin. Potatis intar en framträdande plats i föreningens affärsverksamhet. Bland övriga viktigare produkter kan särskilt nämnas matlök, som sedan länge odlats i stor omfattning på södra Öland.

På grund av verksamhetsområdets struktur (Öland resp. fastlandsdelen) har verksamheten icke kunnat förläggas endast till en plats och kostnaderna för anläggningarna har därmed fördyrats. I Kalmar uppgick startkostnaderna för övertagandet av den gamla centralens inventarier och varula-

ger samt för inredning av kylutrymmen m. m. till 102 000 kr. Man hyr vidare lokaler av Svenska lantmännens riksförbund för en kvartalshyra av 1 200 kr.

På Öland har man hittills hyrt lokal i Mörbylånga för sortering av matlök till en kostnad av 600 kr. per kvartal. Sorteringsutrustning har övertagits från en numera nedlagd förening för lökodlare, K/B Ölands Lökcentral. Startkostnaderna har här uppgått till 20 600 kr.

Under vintern 1960/61 avser föreningen att uppföra en sorteringsanläggning för potatis i Persnäs till en beräknad kostnad av 40 000 kr., vartill kommer maskinutrustning för 13 000 kr. I Färjestaden skall föreningen uppföra en sorteringsanläggning för matlök, morötter m. m. för en beräknad kostnad av 150 000 kr. Maskinutrustningen beräknas här tillkomma för ungefär 50 000 kr.

Organisationskostnaderna har uppgått till 22 000 kr.

Föreningens hittillsvarande kostnader utgöres av igångsättningskostnaderna i Kalmar och Mörbylånga samt organisationskostnaderna. Tillhoppa uppgår dessa kostnader till ett belopp av 144 600 kr. Medel härför har erhållits genom att länets slakteriförening och centralförening som stödjande medlemmar tillskjutit ett insatskapital på 50 000 kr. samt ställt borgen för en checkräkningskredit på 100 000 kr. Ett lån mot säkerhet av medlemsreverser har upptagits i Jordbrukskassan med 150 000 kr. Av organisationskostnaderna har RLF:s trädgårdsnämnd bestritt 12 400 kr., föreningsnämnden i Kalmar 4 600 kr. och RLF:s länsförbund med ett beräknat belopp av 5 000 kr. Till sorteringsanläggningarna har av bensinskattemedel erhållits 28 000 kr. De medel, som ej tagits i anspråk för inköp av inventarier eller andra förvärv, har utnyttjats till rörelsekapital.

För de närmast planerade utvidgningarna anges föreningen ha ett kreditbehov av 253 000 kr.

5. *Östgöta trädgårdsprodukter, Linköping.* På tillskyndan av RLF:s trädgårdsnämnd genomfördes under år 1958 statistiska undersökningar över trädgårdsodlingens omfattning inom ett antal områden, där det bedömdes finnas förutsättningar för bildandet av försäljningsföreningar för trädgårdsprodukter. Ett sådant område var Östergötland, där framförallt odlingen i handelsträdgårdar är betydande. På hösten 1958 förelåg preliminära uppgifter från inventeringen. Av en i samband med denna gjord opinionsundersökning över intresset för organiserad försäljning av produkterna framgick, att stort intresse härför förelåg bland odlarna i länet. En utredningskommitté blev därför tillsatt och däri ingick representanter för SHTF:s distrikt i Östergötland samt för RLF:s länsförbund. Kommittén framlade i december 1959 ett förslag till bildandet av en försäljningsförening. Trots att många förespråkare fanns för att en auktionshall skulle inrättas, ansågs det dock lämpligast att i likhet med flertalet övriga försäljningsföreningar för trädgårdsprodukter bedriva verksamheten som ett grossistföre-

tag av vedertagen typ. En skillnad gentemot övriga föreningar var, att man i Östergötland för första gången beslöt sig för att också uppta blommor till gemensam försäljning.

RLF:s trädgårdsnämnd ställde en organisatör till förfogande fr. o. m. den 1 januari 1960. I mars hölls konstituerande stämma och i juni igångsattes försäljningsverksamheten i Linköping med köksväxter och potatis. En filial upprättades i september i Norrköping, där verksamheten också omfattar blomsterförsäljning. Föreningen hade vid starten 140 medlemmar med en sammanlagd produktion uppgående till ett värde av 7 milj. kr.

Föreningen har i Linköping övertagit firman Fridhems Handelsträdgård, ett grossistföretag för potatis, köksväxter och frukt, och anställt dess tidigare innehavare som affärsledare. Kostnaden för övertagandet av firman uppgick till 120 000 kr. vid överlåtelsen. Detta utgör dock ej hela överlåtelsesumman, utan denna skall betalas under några år framåt. För övertagandet och anskaffning av inventarier och material har betalats 103 000 kr. Organisationskostnaderna har uppgått till 37 500 kr. Behovet av rörelsekapital vid starten uppgick till 150 000 kr.

Mot säkerhet i medlemsreverser har föreningen erhållit ett lån av Sveriges Kreditbank på 310 000 kr. Av organisationskostnaderna har av RLF:s trädgårdsnämnd betalats 28 000 kr. Föreningen har därjämte fått låna pensionsfonden i förutvarande Fridhems Handelsträdgård mot en garanti av Kreditbanken. Ifrågakarande lånebelopp uppgår till 105 000 kr.

Utredningen har slutligen redovisat en sammanställning beträffande *vissa statliga lånegarantier på trädgårdsområdet*.

Vid 1950 års riksdag beslöts, erinrar utredningen, att de tidigare frukt- och potatislagerhusfonden och spannmålslagerhusfonden, vilka hade bildats i början av 1940-talet, fr. o. m. den 1 juli 1950 skulle sammanslås till en fond, benämnd jordbrukets lagerhusfond. Vidare medgav riksdagen, att vid utgången av budgetåret 1949/50 disponibla kapitalmedel under förstnämnda båda fonder finge användas för låneverksamheten från den nya fonden. Under åren 1950/51—1953/54 kom därefter lån att beviljas från ifrågakarande fond med följande belopp (i kr.).

	Totalt	Till anläggningar inom trädgårdsnäringsen
1950/51	2 667 800	—
1951/52	2 000 000	670 000
1952/53	3 155 000	455 000
1953/54	6 455 000	425 000
	<u>14 277 800</u>	<u>1 550 000</u>

Lån från jordbrukets lagerhusfond har inom trädgårdsområdet beviljats till följande företag (inom parentes anges ändamålet med lånet).

	Lånebelopp kr.
<i>1951/52</i>	
AB Gotlands fryshus (fryshus)	670 000
<i>1952/53</i>	
Kronobergs läns frukt- och trädgårdscentral, Urshult (fruktlagerhus)	180 000
Lundafrukt, Dalby (fruktlagerhus)	275 000
<i>1953/54</i>	
Andelsföreningen Hästveda fruktförädling (tillbyggnad av fruktförädlingslokaler och inrättande av fryskylförvaring för frukt)	65 000
Västmanland-Dala trädgårdscentral, Västerås (frukt- och pota- tislagerhus)	360 000 ¹

För de angivna lånen medgavs i regel en amorteringstid på 15 år, varvid de tre första åren var amorteringsfria. Utöver lån beviljades under åren 1950/51—1953/54 bidrag för ifrågavarande ändamål med 101 000 kr., varav 70 000 kr. utgick till anläggningar på trädgårdsområdet.

Enligt beslut av 1954 års riksdag avvecklades jordbrukets lagerhusfond med utgången av budgetåret 1953/54 och ersattes av ett system med statlig lånegaranti. Det fastställdes därvid, att statlig lånegaranti för ifrågavarande ändamål skulle få beviljas intill ett belopp av 4 milj. kr. för budgetåret 1954/55. För efterföljande budgetår har garantiramar av samma storlek fastställts utom för budgetåret 1959/60 då ramen bestämdes till 5 milj. kr.

Bestämmelserna beträffande här ifrågavarande statliga lånegarantier fastställdes i kungörelsen den 7 maj 1954, nr 311. Enligt denna kungörelse kan lantbruksstyrelsen bevilja statsgaranti för sådana lån, som tages i enskild kreditinrättning för

1) uppförande, inköp, ombyggnad eller inrättande av uppsamlings- eller centrallagerhus för spannmål, frukt, potatis eller köksväxter med därtill hörande maskinell utrustning, förpackningslokaler, kylanordningar och anordningar för industriell bearbetning av frukt eller köksväxter;

2) uppförande, inköp, ombyggnad eller inrättande av torkningsmagasin för spannmål eller lagringskällare för frukt, potatis eller köksväxter med därtill hörande maskinell utrustning;

3) anskaffande av maskinella anordningar för torkning av spannmål (spannmålstorkar) eller för rensning av spannmål (rensningsmaskiner); samt

4) uppförande av anläggningar för torkning av huvudsakligen vallväxter (grästorkar) och anskaffande av maskinell utrustning till sådana anläggningar.

Kungörelsen 1954: 311 anger vidare, att lånegaranti kan erhållas endast

¹ Detta belopp har aldrig uttagits.

av sammanslutning mellan odlare av det slag av produkter, varom i det särskilda fallet är fråga. Såsom förutsättning för beviljande av lånegaranti gäller vidare

att medlemmarna i sammanslutningen bildat ekonomisk förening eller, om antalet medlemmar understiger fem, handelsbolag,

att sammanslutningen med hänsyn till innehållet i föreningsstadgarna eller bolagsavtalet, utsikterna till varaktigt fortbestånd, sammanslutningens ekonomiska ställning och förhållandena i övrigt prövas lämplig att driva verksamhet av det slag, som är i fråga, och finnes skäligen böra åtnjuta statlig lånegaranti för verksamheten samt

att medlemmarna i sammanslutningen kontant inbetalat så mycket av sina insatser att beloppet jämte vad som må hava avsetts till reservfond bereder sammanslutningen en betryggande egen kapitalförsörjning.

Om särskilda skäl föreligga, kan lånegaranti beviljas även annan samfällighet än det tidigare angivna. För sådant fall skall i fråga om samfällighetens beskaffenhet vad där stadgats äga motsvarande tillämpning.

Vidare har bl. a. angetts att lånegaranti ej skall avse lån å högre belopp än som motsvarar 85 procent av den beräknade och godkända kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna, utgift för tomt ej inräknad. Lånegaranti skall därvid icke beviljas för lån, vilket sökande kan erhålla såsom bottenlån.

Under perioden 1954/55—1959/60 har lånegaranti beviljats med följande belopp (i kr.).

	Totalt	Till anläggningar inom trädgårdsnäringen
1954/55	4 000 000	—
1955/56	4 000 000	875 000
1956/57	4 000 000	425 000
1957/58	3 930 000	1 120 000
1958/59	4 000 000	80 000
1959/60	3 268 000	500 000
	<u>23 198 000</u>	<u>3 000 000</u>

Amorteringstiden för lånen har bestämts till 19—25 år, varvid upp till fem år har medgivits amorteringsfria. Den 30 juni 1960 utgjorde stående lånegarantier på trädgårdsområdet 2 976 160 kr. Kreditgarantier har på detta område utgått till följande odlarsammanslutningar (inom parentes anges ändamålet med lånet).

	Kreditgar. belopp kr.
1955/56	
Kristianstadsfrukt (fruktlagerhus)	875 000
1956/57	
Kristianstadsfrukt (fruktlagerhus)	275 000

	Kreditgar. belopp kr.
Gotlands trädgårdsprodukter (kombinerad potatis- och grönsaks- lagerhus)	150 000
<i>1957/58</i>	
Kiviksfrukt (fruktlagerhus)	900 000
Lundafrukt, Dalby (fruktlagerhus)	220 000
<i>1958/59</i>	
Kronobergs läns frukt- och trädgårdscentral, Urshult, (packeri- och lagerhus för frukt)	80 000
<i>1959/60</i>	
Kiviksfrukt (fruktlagerhus)	500 000

Lantbruksstyrelsen har uppgett, att det på trädgårdsområdet åren 1955/56—1959/60 beviljade lånegarantibeloppet för vederbörande företag motsvarat mellan 43 och 68 procent av anläggningskostnaderna. Högsta procentsatsen har avsett tillbyggnadsprojekt i samband med vilka det icke varit möjligt att få på fastigheten redan tagna bottenlån höjda. Så långt den till förfogande stående garantiramen medgivit har lantbruksstyrelsen försökt att med statlig garanti upp till 85 procent av anläggningskostnaderna tillgodose sökandenas lånebehov inkl. de lån, som på öppna kreditmarknaden kunnat erhållas som bottenlån utan garanti. Sistnämnda procenttal har beträffande hittills avgjorda ärenden växlat mellan 77 och 84,7. Styrelsen uppger vidare, att den har kunnat tillgodose samtliga hittills behandlade ansökningar om lånegarantier till trädgårdsändamål. Den säkerhet som erbjudits har utgjorts av inteckningar i vederbörande fastigheter. Lantbruksstyrelsen har ansett sig som säkerhet kunna godtaga inteckningar upp till ett intecknat kapitalbelopp av 85 procent av anläggningskostnaderna.

Såsom framgår av det föregående, har lånegaranti på trädgårdsområdet hittills till övervägande del lämnats till fruktlagerhus (undantaget utgöres av lånegarantien till Gotlands trädgårdsprodukter 1956/57 med 150 000 kr.). Lantbruksstyrelsen har emellertid uppgett, att den med stöd av kungörelsen 1954: 311 anser sig kunna lämna lånegaranti till odlarsammanslutning, som insamlar, packar, lagrar samt försäljer och distribuerar medlemmarnas frukt och köksväxter oavsett produkternas större eller mindre lagringsduglighet. Likaså anser styrelsen, att stödet må kunna omfatta även sådan del av byggnad, som tages i anspråk för administration av sagda verksamhet inkl. de mindre utrymmen, som i förekommande fall må kunna erfordras för partiförsäljning.

Då emellertid i författningen intet sägs om försäljningslokal, anser sig lantbruksstyrelsen förhindrad att lämna lånegaranti till uppförande, inrättande och utrustning av sådan del av byggnad (auktionslokal), som är speciellt avsedd för auktionsförsäljning av trädgårdsprodukter enligt den metod, som numera tillämpas i Hälsingborg.

Ikke heller anser sig lantbruksstyrelsen kunna lämna lånegaranti till byggnad eller del av byggnad, som skall användas för andra trädgårdsprodukter än de i författningen nämnda. Detta innebär, att odlarsammanslutning icke kan få stöd för att organisera insamling, lagring och distribution av produkter som blommor och krukväxter samt plantskolealster.

III. Utredningens förslag

Utredningen har såsom framgår av det föregående bl. a. belyst vissa särdrag hos marknadsföringen av trädgårdsprodukter samt lämnat redogörelser för auktionssystemets tillämpning i Nederländerna och Danmark. Det har därvid framgått, att väl ordnade distributionsförhållanden är av central betydelse för en jämn marknadsutveckling på trädgårdsnäringsområdet. Samtidigt har de utländska erfarenheterna visat, att auktionssystemet i hög grad har befordrat avsättningen och förbättrat marknadsförandet av trädgårdsprodukter.

En stor del av trädgårdsprodukterna kännetecknas enligt utredningen av en utpräglad lättförstörbarhet och de måste följaktligen marknadsföras snabbt. Härtill kommer, att produktionen är underkastad icke obetydliga säsongvariationer och även mindre överskott kan starkt påverka prisbildningen för dessa produkter. Auktionssystemet främjar emellertid en snabb omsättning och begränsar riskerna för stockningar i distributionen under perioder med toppstillförsel. Genom att utbudet förlägges till auktionerna koncentreras dit också handelns inköp under inbördes konkurrens. Prisbildningen vid auktionerna blir därmed ett uttryck för den aktuella utbuds- och efterfrågesituationen. Odlarna blir säkra på att för sina produkter få ut det pris, som betingas av marknadsläget. På motsvarande sätt kan handeln räkna med att vid sina inköp icke behöva betala ett högre pris än det som betingas av den aktuella marknadssituationen. Auktionssystemet innebär också en rationalisering av distributionen för trädgårdsprodukter genom att man härigenom undviker ett stort antal småförsäljningar, vilka är tids- och kostnadskrävande för såväl odlarna som handeln.

Kvalitetskontroll och varusortering främjas, anser utredningen, i hög grad genom auktionssystemet. Trädgårdsprodukterna kan uppvisa betydande variationer i fråga om kvalitet och storlek och detta har inneburit en väsentlig hämsko för en smidig distribution av dessa produkter. I anslutning till auktionssystemets koncentrerade marknadsföring kan emellertid fasta normer för kvalitetskontroll, sortering och packning införas och effektivt tillämpas. Vid auktionsförsäljning kan också den enskilde odlaren ständigt jämföra beskaffenheten hos sina produkter med beskaffenheten hos den övriga marknadsförda produktionen, vilket har en väsentlig uppfostrande betydelse och stimulerar till en höjning av produktionsstandarden.

Den första auktionsförsäljningen i Sverige, som våren 1959 infördes i Hälsingborg, har tydligt visat, att auktionssystemet med fördel kan tilläm-

pas även i vårt land. Såsom tidigare angetts, har de nuvarande lokalerna för auktionsförsäljningen i Hälsingborg redan blivit för trånga och nya lokaler är avsedda att byggas under den närmaste framtiden. Införandet av auktionsförsäljning har också diskuterats på en del andra platser, bl. a. i Göteborg och Stockholm. Som underlag för bedömningen av försäljningsunderlaget har under senare år särskilda produktionsundersökningar genomförts i olika områden.

Det är givetvis av stor vikt, framhåller utredningen, att grundliga undersökningar föregår införande av auktionsförfarandet inom ett område med därmed följande investeringar. Fördelarna med denna försäljningsform kan utvinnas endast vid en förhållandevis stor omsättning och endast om till auktioner koncentreras utbudet resp. efterfrågan från en mångfald av säljare och köpare. I första hand synes auktionssystemet med fördel kunna tillämpas i större överskottsområden. Utländska erfarenheter visar dock, att systemet även kan fungera effektivt vid större konsumtionscentra. Med hänsyn till den svenska trädgårdsnäringens struktur måste man räkna med, att auktionsförsäljningen i Sverige under de närmaste åren endast kan komma att etableras på ett begränsat antal platser.

Såsom framgår av vad utredningen i det föregående sagt, besitter auktionssystemet väsentliga fördelar och det är enligt utredningens uppfattning av betydelse att en utveckling av systemet i Sverige främjas. Lantbruksstyrelsen har angett, att enligt dess tolkning av de nuvarande bestämmelserna lånegaranti icke kan lämnas till uppförande, inrättande och utrustning av sådan del av byggnad (auktionslokal), som är speciellt avsedd för auktionsförsäljning av trädgårdsprodukter. Däremot kan enligt styrelsens uppfattning lånegaranti redan nu lämnas för uppförande, inrättande och utrustning av övriga lokaler i samband med auktionsförsäljningen. — Med hänsyn till den vikt utredningen lägger vid att möjligheter snarast öppnas till statsstöd för påskyndande av tillkomsten av auktionsförsäljningssystem, vill utredningen förorda att — utan att utredningens allmänna förslag till trädgårdsnäringens främjande avvaktas — särskilda bestämmelser införas i detta syfte. Härvid bör statliga lånegarantier kunna beviljas sammanslutning som ordnar lokaler för auktionsförsäljning under förutsättning att det klart framgår, att företaget kommer att medföra förbättrade villkor för trädgårdsodlingen i den trakt auktionslokalerna skall betjäna.

Utredningen anför, att den är väl medveten om att hur betydelsefullt auktionsförfarandet än kan bli för trädgårdsnäringen, kommer det dock att finnas stora områden, där på grund av olika skäl försäljningen måste ske i andra former. Det synes därför utredningen angeläget, att även på annat sätt än genom stöd åt auktionsförfarandet en koncentration och rationalisering av försäljningen av trädgårdsprodukter främjas. På nuvarande stadium av sitt arbete är utredningen emellertid icke beredd att ta ställning till frågan om utformningen av detta stöd men avser återkomma härtill så snart den genom olika undersökningar har erhållit ett tillräckligt bedömningsunderlag.

Statsgaranti, varom nu är fråga, bör liksom de nuvarande lånegarantierna enligt kungörelsen 1954: 311 lämnas av lantbruksstyrelsen efter granskning av vederbörliga byggnadsritningar, kostnadskalkyler och distributionsplaner. Då det emellertid i föreliggande sammanhang rör sig om ett nytt tillämpningsområde för statliga lånegarantier, varvid det kan komma att gälla betydande belopp, vill utredningen förorda, att lantbruksstyrelsens beslut i varje ärende under en övergångstid underställes Kungl. Maj:t för prövning och godkännande.

Enligt de nuvarande bestämmelserna kan statlig lånegaranti för här ifrågavarande ändamål endast lämnas ekonomiska företag eller handelsbolag, som har karaktären av sammanslutning mellan odlare av det slag av produkter, varom i det särskilda fallet är fråga. Enligt utredningens mening är det önskvärt, att man genom utformningen av bestämmelserna för statlig lånegaranti icke förhindrar, att vid tillkomsten av auktionsförsäljning samarbete etableras mellan odlarna samt övriga i handeln av trädgårdsprodukter engagerade grupper. Utredningen vill följaktligen föreslå att statlig lånegaranti i samband med tillkomsten eller utbyggnad av auktionsförsäljning även lämnas sammanslutningar av icke uteslutande odlarkaraktär.

Det statliga stödet till auktionsinrättningarna bör, anser utredningen, avse försäljning av alla slag av trädgårdsprodukter oavsett om dessa är att hänföra till frukt, köksväxter, blommor, krukväxter eller plantskolealster.

Utredningen vill förorda, att maximibeloppet för statlig lånegaranti till auktionsinrättningar sättes till samma procentsats, som gäller för de nuvarande garantierna enligt kungörelsen 1954: 311, nämligen 85 procent. Med hänsyn till de stora fördelar, vilka auktionsförsäljningen kan väntas erbjuda ur alla synpunkter, finns det ingen anledning att i detta fall sätta sämre garantivillkor; utredningen vill härvid särskilt erinra om den kvalitetsförbättrande effekten, som kan väntas följa auktionsförsäljningen. Utredningen vill emellertid samtidigt framhålla, att det är av stor betydelse att de sammanslutningar, som svarar för auktionsförsäljningen, har en stabil ekonomisk grundval och att intressenterna i fråga tar skäligen ekonomiskt ansvar även på detta område. Utredningen har konstaterat, att även om maximibeloppet vid hittillsvarande garantiformer har varit 85 procent, har den faktiska garantisatsen i allmänhet varit lägre.

I övrigt bör för det här föreslagna garantilånesystemet gälla samma regler, som återfinnes i kungörelsen 1954: 311.

Av utredningens tidigare redogörelse för auktionssystemet framgår, att detta system kan beräknas medföra en väsentligt förbättrad marknadsföring av trädgårdsprodukter. Utredningen har i det föregående ansett sig böra föreslå, att möjligheter skapas att genom ett garantilånesystem stödja tillkomsten och utbyggnaden av ifrågavarande försäljningsform. De föreslagna lånegarantierna till auktionsinrättningarna kan dock endast bli av betydelse därest vidgning sker av den nuvarande ramen för lånegarantier. Med hänsyn till det lånebehov, som kan bedömas föreligga i samband med utbyggnaden av auktionssystemet i Sverige, bör enligt utredningens uppfatt-

ning den ifrågavarande totala garantiramen höjas från 4 milj. kr. till lägst 6 milj. kr.

Auktionssystemets utveckling bör enligt utredningens mening även stödjas på andra vägar än genom det i det föregående föreslagna garantilånesystemet. I samband med tillkomsten av auktionsförsäljning måste ett kostnadskrävande organisationsarbete genomföras och i detta sammanhang föreligger även behov av olika statistiska undersökningar beträffande försäljningsunderlag m. m. Av betydelse är också, att upplysningsåtgärder kan vidtagas bland såväl odlare som köpare. Utredningen vill förorda, att här angivna verksamhet skall stödjas med medel från trädgårdsnäringsens bensinskattfond och med de medel, som inflyter genom den årliga gottgörelsen till trädgårdsnäringsen för av dess utövare erlagd bensinskatt. Ifrågavarande stöd avses lämnas av lantbruksstyrelsen enligt de allmänna grunder, som Kungl. Maj:t bestämmer. Enligt utredningens mening är det önskvärt, att bidragsgivningen kan ske i ett nära samarbete med representanter för trädgårdsnäringsen. Därest en riksorganisation skulle komma till stånd på trädgårdsnäringsens område, bör stödet således lämnas efter samråd med denna organisation. — Utredningen framhåller slutligen vikten av att man bl. a. kan genomföra åtgärder i syfte att främja konsumenternas förutsättningar för kvalitetsval i fråga om frukt och köksväxter.

IV. Yttranden över utredningens förslag

Statskontoret anför, att den föreliggande utredningen synes giva starkt stöd för att marknadsföring av trädgårdsprodukter genom auktioner är ett ur olika synpunkter lämpligt och värdefullt försäljningssystem. Ett sådant system har befunnits främja en snabb omsättning och därmed begränsa riskerna för stockningar och kvalitetsförluster. Handelns inköp från producenterna får ske under inbördes konkurrens, vilket främjar prisbildningen, och en rationalisering av distributionen möjliggöres. Den koncentrerade marknadsföringen har också visat sig ha gynnsamma verkningar beträffande produkternas kvalitet. Erfarenheterna av auktionssystemet i Danmark och Holland synes också ha varit goda.

Vad utredningen anför talar enligt statskontoret sålunda otvivelaktigt för att auktionssystemet även i vårt land bör kunna befordra avsättningen och förbättra marknadsföringen av trädgårdsprodukter. Det bör således här likaväl som i Danmark och Holland, finner statskontoret, vara ett starkt intresse för producenterna och deras sammanslutningar att tillvarata de fördelar, som synes vara förenade med systemet. I de nämnda länderna torde härvid av betänkan det att döma i allt väsentligt stöd icke ha lämnats av statsmakterna. Några särskilda skäl, varför i vårt land förutsättningar skulle saknas för en liknande utveckling, har icke anförts. Redan av denna anledning måste tvekan göra sig gällande, om statliga åtgärder i förevarande hänseende bör vidtagas. Som ytterligare skäl för en restriktiv in-

ställning till utredningens förslag anföres, att det — som utredningen påpekat — under de närmaste åren endast kan bli fråga om auktionslokaler på ett begränsat antal platser. Dessa måste då uppenbarligen vara så belägna, att en riklig tillförsel är möjlig, vilket förutsätter en väl utbyggd produktion. En sammanslutning av producenter bör då kunna bli så ekonomiskt bärkraftig att den bör kunna erhålla erforderlig kredit enligt vedertagna bankmässiga grunder. Om gängse principer tillämpas för statlig kreditgarantivning, skulle garanti i så fall lämnas endast om synnerliga skäl föreligger. Det anförda talar enligt statskontorets mening närmast för att statliga åtgärder i det av utredningen föreslagna syftet icke bör vidtagas. Statskontoret kan därför ej biträda förslaget.

Övriga remissinstanser tillstyrker i princip utredningens förslag eller lämnar detsamma utan erinran. Sålunda har *lantbruksstyrelsen* intet att erinra mot utredningens förslag. Styrelsen erinrar dock om att bensinskattemedel enligt riksdagens beslut redan nu kan användas och i betydande omfattning har använts för organisationsarbete och för tillfälliga statistiska undersökningar. Sålunda har under budgetåren 1958/59—1959/60 130 000 kr. lämnats som bidrag till organisationsarbete, dels till trädgårdshallen i Hälsingborg och dels till RLF:s trädgårdsnämnd, som är en samarbetsnämnd för yrkesorganisationerna inom trädgårdsnäringen inkl. befintliga försäljningsföreningar. För statistiska undersökningar rörande försäljningsunderlag har därutöver under de tre senaste budgetåren beviljats icke mindre än 246 000 kr., varigenom det blivit möjligt att under medverkan av Alnarpsinstitutets trädgårdsekonomiska byrå verkställa produktionsundersökningar inom samtliga de delar av landet, där det kan finnas förutsättningar för bildandet av producentkooperativa försäljningsorganisationer. Dessa undersökningar är delvis avslutade och redovisade. När det gäller upplysningsåtgärder bland odlare och köpare torde bland odlarna viss upplysningsverksamhet redan förekomma i samband med det organisationsarbete, som bedrivs av RLF:s trädgårdsnämnd, för vilket arbete som nämnts bensinskattemedel redan beviljats. Därutöver har styrelsen med stöd av riksdagens beslut beviljat bidrag av bensinskattemedel till framställning av åskådningsmaterial för undervisnings- och upplysningsverksamhet, huvudsakligen filmer och bildserier. Styrelsen har emellertid i tidigare sammanhang föreslagit, att bensinskattemedel skulle få användas jämväl till konsumentupplysning för att underlätta avsättningen av trädgårdsnäringens produkter, varvid styrelsen som skäl härför framhållit, att bensinskattemedel till fiskerinäringen får användas för sådant ändamål. Framställningen har emellertid icke bifallits liksom ej heller motioner till riksdagen i samma syfte. Styrelsen tillstyrker bifall till utredningens förslag om utvidgning av användningsområdet för trädgårdsnäringens bensinskattemedel till att omfatta upplysningsverksamhet jämväl bland köpare av trädgårdsprodukter. Avslutningsvis uttalar utredningen, att det är önskvärt, att bidragsgivningen kan ske i nära samarbete med representanter för trädgårdsnäringen och att, därest en riksorganisation skulle komma till

stånd på trädgårdsnäringsens område, stödet bör lämnas efter samråd med denna organisation. Med anledning härav erinrar styrelsen om att lantbruksstyrelsen vid fördelning av trädgårdsnäringsens bensinskattemedel — såväl de årliga anslagen som trädgårdsnäringsens bensinskattfond — enligt riksdagens beslut skall rådgöra med fyra av Kungl. Maj:t utsedda representanter för trädgårdsnäringsen. Det av utredningen framförda önskemålet är således f. n. tillgodosett. Styrelsen har icke något att erinra mot att, därest en riksomfattande försäljningsorganisation skulle komma till stånd på trädgårdsnäringsens område, denna beredes tillfälle att avgiva yttrande över ansökningar om bidrag till försäljningsorganisationer och deras arbete.

Statens jordbruksnämnd understryker till en början de i utredningens promemoria berörda synpunkterna att auktionssystemet visserligen torde kunna erbjuda väsentliga fördelar i olika avseenden men att inrättandet av nya eller utvidgade auktionslokaler måste föregås av noggranna undersökningar rörande förutsättningarna för att ekonomisk bärkraft, m. m., kan uppnås i det enskilda fallet. Enligt nämndens åsikt bör man vid planeringen av auktionslokaler för trädgårdsprodukter utgå ifrån att varubehovet skall kunna täckas med inhemska produkter från närliggande produktionsområde. Endast på platser, där detta villkor kan uppfyllas, bör auktionsförsäljning ifrågakomma. Eftersom auktionssystemet av allt att döma kan uppvisa väsentliga fördelar, tillstyrker jordbruksnämnden utredningens förslag beträffande statlig medverkan i form av lånegarantier till inrättande av dylika lokaler. Nämnden tillstyrker även förslaget att medel från trädgårdsnäringsens bensinskattfond och medel, som inflyter genom den årliga gottgörelsen till trädgårdsnäringsen för av dess utövare erlagd bensinskatt, skall ställas till förfogande för organisationsarbete och statistiska undersökningar beträffande försäljningsunderlag m. m. Att den bidragslämnande myndigheten, lantbruksstyrelsen, skall samarbeta med representanter för trädgårdsnäringsen i dessa frågor får enligt jordbruksnämndens åsikt anses givet. Jordbruksnämnden har vidare intet att erinra mot utredningens förslag om en utvidgning av det varusortiment, som skall kunna bli föremål för stödåtgärder av här ifrågavarande slag, och ej heller emot förslaget att statlig lånegaranti i samband med tillkomsten eller utbyggnaden av auktionsförsäljning lämnas sammanslutningar av icke uteslutande odlarkaraktär. Nämnden biträder även förslagen beträffande avvägningen av maximibeloppet för statlig lånegaranti till auktionsinrättningar samt beträffande en förstärkning av den garantiram inom vilken lånegarantierna till auktionslokaler kommer att inrymmas.

Kommerskollegium uttalar, att det allmänna syftet med statens kreditstödjande verksamhet inom trädgårdsnäringsens område uppenbarligen har varit att i första hand avhjälpa finansieringsproblemen för odlarna. Den av utredningen aktualiserade frågan om en utvidgning av det hittillsvarande kreditstödet till att omfatta jämväl statsgarantier för lån till sammanslutningar som anordnar lokaler för auktionsförsäljning, finner kollegium inne-

bära ett avsteg från hittillsvarande principer, såtillvida att låneändamålen närmast är att hänföra till investeringar inom varudistributionens område. Detta intryck förstärkes genom utredningens förslag om att kreditstödet även skall kunna utgå i samband med tillkomsten eller utbyggnaden av auktionsförsäljning då denna organiserats av även andra än odlare. Ehuru denna inriktning av det föreslagna kreditstödet är ägnad ingiva viss betänksamhet finner sig kollegium på grund av de enligt kollegii mening tungt vägande skäl som utredningen anfört för statliga kreditåtaganden till förmån för sammanslutningar för ordnande av auktionsförsäljning av trädgårdsprodukter, kunna tillstyrka att åtgärder vidtagas i sådant syfte. Kollegium framhåller i sammanhanget vikten av att — såsom utredningen även föreslagit — kreditstödet begränsas till att avse lån för investeringar i anläggningar. Denna inskränkning beträffande låneändamålen anser kollegium särskilt betydelsefull då fråga uppkommit om lån även till företag inom den egentliga handelns område.

Sveriges lantbruksförbund vitsordar värdet av ifrågavarande auktions-system, inte minst med hänsyn till dess främjande av kvalitetskontroll och varusortering ävensom den rationalisering av distributionen för trädgårdsprodukter, som systemet innebär. Emellertid är förbundet samtidigt övertygat om att en auktionsförsäljning kan tillämpas endast i områden med betydande underlag, d. v. s. förutom i Hälsingborg, där sådan redan äger rum, på allenast två, tre platser i landet. Av denna anledning anser förbundet, att statliga lånegarantier icke bör förbehållas endast sammanslutningar, som anordnar lokaler för auktionsförsäljning utan även sammanslutningar, som uppför andra slags försäljningslokaler i angivet syfte. Om denna utvidgning i tillämpningen av garantigivningen icke kommer till stånd, lämnas större delen av landet utanför möjligheterna till den stimulans, som ytterst avses med det statliga stödet på härvarande område, nämligen att genom åstadkommande av rationalisering i försäljningsledet bereda konsumenterna bästa tänkbara produkter.

Riksförbundet Landsbygdens folk anser utredningens förslag vara riktigt och av stor betydelse för främjandet av trädgårdsprodukternas avsättning. Då det enligt utredningens särskilda direktiv emellertid ej varit möjligt att föreslå ytterligare användning av den statliga lånegarantien, understryker riksförbundet vikten av att bestämmelserna utsträcker till att omfatta även uppförande och utrustning av försäljningslokaler för trädgårdsprodukter under andra former än genom auktionsförsäljning. Härigenom får man inom alla berörda områden av landet samma möjlighet att erhålla detta statliga stöd. Tidigare anförda synpunkter visar att den svenska strukturen och omfattningen av trädgårdsnäringsen ej lämpar sig för ett ensidigt inriktande på auktionsförsäljning utan är en kombination av båda tillämpbara försäljningsformer det absolut mest lämpade. Som skäl för en fortsatt utbyggnad av auktionsförsäljningen av trädgårdsprodukter framhåller utredningen denna försäljningsforms främjande av kvaliteten. Med anledning härav anför riksförbundet dels som redan sagts, att konkurrensen olika företag

emellan ej möjliggör ett eftersättande av kvaliteten oavsett försäljningsformen, dels att det f. n. i RLF:s trädgårdsnämnd arbetas för ett genomförande av enhetliga sorterings- och packningsbestämmelser för köksväxter, som beräknas bli allmänt tillämpade av i första hand alla producentägda företag fr. o. m. 1961. Slutligen förordar riksförbundet i likhet med utredningen att användningen av medel ur trädgårdsnäringens bensinskattfond jämte årligen tillförda medel i form av restituerad bensinskatt, utökas till att omfatta även upplysningsåtgärder för främjandet av avsättningen av näringens produkter. Dylika åtgärder i samband med ett väl utbyggt system av försäljningsföretag av den form som bäst lämpar sig inom resp. område samt enhetliga kvalitetsregler för produkterna, bör då kunna bli till gagn för såväl producenter som konsumenter.

Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund ansluter sig till det föreliggande förslaget om statlig lånegaranti för anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter m. m. Förbundet understryker dock samtidigt starkt angelägenheten av, att dessa garantilån även kommer de producentkooperativa föreningar till del, som bedriver försäljning i form av trädgårdscentraller. Vidare hemställer förbundet om att reglerna för bidrag från anslaget till gottgörelse åt trädgårdsnäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt snarast möjligt ändras på så sätt, att bidrag även kan ges till konsumentupplysning om trädgårdsprodukter.

Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund vitsordar värdet av att tillkomsten av lokaler för auktionsförsäljning av trädgårdsprodukter befrämjas. Emellertid framhåller förbundet, att omfattningen och strukturen av den svenska trädgårdsväxtproduktionen är sådan att ett enhetligt genomförande av auktionssystemet vad gäller trädgårdsprodukternas marknadsförande ej kan anses vara den mest lämpade formen. Inom områden med betydande produktion är auktionsförsäljning motiverad, medan försäljningen, inom områden där produktionen i huvudsak är av den omfattning att det lokala konsumtionsbehovet tillgodoses, bör ske genom försäljningsföreningar av typen Gotlands trädgårdsprodukter. Erfarenheterna från Norge visar, att denna kombination av föreningar med olika försäljningsformer är väl lämpad för våra förhållanden. Med anledning härav föreslår förbundet, att bestämmelserna om statlig lånegarantis beviljande utformas till att omfatta jämväl uppförande och utrustning av andra försäljningslokaler än som är avsedda för auktionsförsäljning.

Kooperativa förbundet förordar, att de statliga lånegarantireglerna utvidgas till att omfatta även auktionslokaler men avråder från att stöd skall kunna lämnas till andra typer av försäljningslokaler. Förbundet understryker att utrymmet för utökning av auktionssystemet i ekonomisk skala i Sverige är synnerligen begränsat och att följaktligen endast en eller annan ytterligare auktionshall kan komma i fråga baserad på lokal produktion, t. ex. i Malmö. Förbundet anser det osannolikt, att det kan innebära distributionsekonomiska fördelar att uppföra auktionshallar baserade huvudsakligen på försäljning av andra landsdelars produktion eller av importerade trädgårds-

alster, eftersom denna distributionsfunktion minst lika effektivt bör kunna skötas av den reguljära handeln. Som grundläggande förutsättning framhåller förbundet betydelsen av att konkurrens på lika villkor kommer tillstånd mellan olika företagareformer.

Sveriges grossistförbund delar utredningens uppfattning, att det för främjande av kvalitetskontroll och varusortering samt för ett snabbt marknadsförande av trädgårdsprodukter från de stora avsättningsområdena är önskvärt med en utökning av det f. n. i begränsad omfattning tillämpade auktionsförsäljningssystemet. Förbundet biträder de synpunkter och förslag rörande en utökning av de nuvarande möjligheterna att erhålla statlig lånegaranti för inrättande av auktionslokaler som framföres i trädgårdsnäringsutredningens betänkande. Enligt förbundets mening bör lånemöjligheten hållas öppen även för inom handeln med trädgårdsprodukter bildade sammanslutningar för ifrågavarande ändamål.

Sveriges köpmannaförbund och *statens institut för konsumentfrågor* tillstyrker i princip utredningens förslag.

V. Departementschefen

Marknadsföringen av trädgårdsprodukter är ett centralt problem inom trädgårdsnäringsen. Med hänsyn till den betydelse och omfattning som trädgårdsprodukterna numera har och kan beräknas få i det svenska folkushållet måste det vara en angelägen uppgift att främja utvecklingen mot ändamålsenliga former för distribution och handel av dessa produkter. Då trädgårdsalster är färskvaror är marknadsförandet förenat med speciella problem. Produkternas lättförstörbarhet medför att transporterorna försvåras och den tidrymd, under vilken de kan försälas, är i hög grad begränsad. Detta leder till att lagringstiden är kort och att distributionen måste ske snabbt. Även tämligen ringa överskott kan ge kraftiga utslag i prisbildningen och förorsaka rubbningar i marknadsläget.

De utländska erfarenheter, för vilka trädgårdsnäringsutredningen redogjort, pekar på att man genom auktionsförsäljning av trädgårdsodlingens alster i vissa fall kan åstadkomma en väsentlig förbättring av marknadsförandet. Auktionssystemet synes sålunda genom den snabba omsättningen begränsa riskerna för besvärande överskott inom områden med betydande produktion. Samtidigt vinnes att prisutvecklingen blir ett klart uttryck för den aktuella utbuds- och efterfrågesituationen. Köparna riskerar således inte att behöva betala mera för varorna än det aktuella marknadspriset och säljarna kan i sin tur räkna med att få ut det pris som betingas av det föreliggande marknadsläget.

Genom att handelns inköp och odlarnas utbud under inbördes konkurrens koncentreras, befordrar auktionssystemet uppenbarligen en jämn marknadsutveckling. Auktionssystemet synes också befrämja utvecklingen mot högre kvalitet på de saluförda trädgårdsprodukterna samt en bättre sorte-

ring. Vid ett auktionsförfarande torde nämligen en säljare inte kunna påräkna någon större efterfrågan på sina produkter om de är av sämre kvalitet än andra vid auktionen tillgängliga varor. Systemet medför vidare en rationalisering av distributionen genom att för såväl odlarna som handeln tids- och kostnadskrävande direktförsäljning av småpartier minskas.

I Sverige har erfarenheterna av den år 1959 påbörjade auktionsförsäljningen i Hälsingborg varit positiva.

Auktionssystemet får anses innefatta så avsevärda fördelar för såväl konsumenterna och odlarna som handeln att en ökad användning av systemet i vårt land enligt min mening bör stimuleras. Trädgårdsnäringsutredningen har föreslagit att detta skall ske genom stöd av det allmänna i form av statliga lånegarantier för uppförande, inrättande och utrustning av lokaler för auktionsförsäljning av trädgårdsprodukter. Förslaget har vunnit starkt stöd i remissyttrandena.

Liknande företag som det i Hälsingborg har börjat planeras även på andra orter. Utredningen har räknat med att auktionsförsäljningen under de närmaste åren endast kan tillämpas på ett begränsat antal platser. Vissa remissinstanser anser att systemet kan användas endast i områden med betydande underlag, d. v. s. förutom Hälsingborg, på allenast två å tre platser i landet. Enligt min uppfattning kan systemet vara fördelaktigt för större överskottsområden. Utredningen framhåller att utländska erfarenheter visar att systemet kan fungera effektivt även vid större konsumtionscentra. Förutom i Hälsingborg är det med hänsyn härtill tänkbart med auktionslokaler också på andra orter i Skåne samt inom exempelvis Stockholmsområdet, Göteborgsområdet och i Östergötland. Jag utgår således från att antalet lokaler för auktionsförsäljning inte behöver bli så ringa som vissa remissinstanser antagit. I detta sammanhang vill jag uttala, att lantbruksstyrelsen bör ta initiativ och medverka till lokala undersökningar rörande möjligheterna och lämpligheten av att inom skilda områden anordna auktionslokaler.

Då det enligt min mening är önskvärt med en utveckling av auktionssystemet med hänsyn till såväl konsumenternas som producenternas intressen, vill jag förorda, att systemet skall stödjas av det allmänna. Stödet bör, såsom utredningen med instämmande i remissyttrandena föreslagit, lämpligen få formen av statliga kreditgarantier för anordnande av sådana auktionslokaler, vilka angivits i det föregående. Enär det synes önskvärt att påskynda denna utveckling bör beslut om att införa ett dylikt kreditstöd enligt min uppfattning meddelas nu och utan att avvakta trädgårdsnäringsutredningens senare, allmänna förslag till näringsens främjande. Vid utformandet av reglerna för det föreslagna nya lånestödet synes bestämmelserna i kungörelsen den 7 maj 1954, nr 311, om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål i huvudsak kunna tagas till mönster. Verksamheten vid auktionerna förutsättes i första hand avse svenska trädgårdsprodukter, vilket emellertid inte bör utesluta möjligheten att genom auktionsförsäljningarna tillgodose större konsumtionsområden även

med importerade trädgårdsalster. Kreditgarantierna bör avse auktionslokaler för försäljning av alla slag av trädgårdsprodukter oavsett om dessa är att hänföra till frukt, köksväxter, blommor, krukväxter eller plantskolealster. Med auktionslokaler åsyftar jag såväl lokalerna för själva auktionsförsäljningen som erforderliga utrymmen för administration, lager och dylikt. I anslutning till vad utredningen anfört bör en förutsättning för beviljande av kreditgarantier bland annat vara att försäljningsföretaget bedömes komma att medföra förbättring av ej endast distributionen av trädgårdsvarorna och kvalitetsstandarden utan även av villkoren för trädgårdsodlingen i trakten. Vid sistnämnda förhållande anser jag stort avseende bör fästas.

Statsgaranti, varom nu är fråga, bör lämnas av lantbruksstyrelsen, som det skall åligga att granska av sökanden föredragna byggnadsritningar, kostnadskalkyler och distributionsplaner. Styrelsen bör vidare pröva att tillfredsställande ekonomiska betingelser föreligger samt att auktionsförsäljningen kommer att betjäna ett tillräckligt stort antal odlare och att tillräckligt stabil efterfrågan kan påräknas. I avvaktan på erfarenheterna av ifrågavarande garantisystem förordar jag att, i överensstämmelse med vad utredningen föreslagit, lantbruksstyrelsens beslut i varje särskilt ärende tills vidare skall underställas Kungl. Maj:t för prövning och godkännande.

I likhet med utredningen finner jag att ifrågavarande statliga kreditgarantier inte bör förbehållas rena odlarsammanslutningar. Garantien skall också kunna utgå till sammanslutningar av icke uteslutande odlarkaraktär, d. v. s. sådana som förutom odlare jämväl innefattar företrädare för handeln eller andra av distributionen av trädgårdsvaror berörda intressenter.

På sätt som motsvarar det nuvarande garantistödet till anordnande av lagerlokaler torde lånegarantierna beträffande auktionslokalerna böra begränsas till att avse högst 85 procent av den beräknade kostnaden för den med vederbörande lån åsyftade åtgärden. Självfallet bör garanti inte beviljas för belopp, vilket sökanden kan erhålla såsom bottenlån. Det torde i sammanhanget uppmärksammas att, såsom utredningen konstaterat, den faktiska garantisatsen vid lagerhuslån jämligt kungörelsen 1954: 311 i allmänhet varit lägre än 85 procent.

I övrigt bör för det föreslagna lånegarantisystemet gälla, att medlemmarna i den stödsökande sammanslutningen bildat ekonomisk förening eller handelsbolag i det fall antalet medlemmar understiger fem. Sammanslutningen bör vidare — med hänsyn till innehållet i föreningsstadgarna eller bolagsavtalet och utsikterna till varaktigt fortbestånd, sammanslutningens ekonomiska ställning samt förhållandena i övrigt — prövas vara lämplig att driva verksamhet av ifrågavarande slag och finnas skäligen böra åtnjuta statlig lånegaranti för verksamheten. Medlemmarna i sammanslutningen bör kontant ha inbetalat så mycket av sina insatser att beloppet jämte vad som har avsatts till reservfond bereder sammanslutningen en betryggande egen kapitalförsörjning.

Lånegaranti bör beviljas endast om sökanden för lånet ställer säkerhet,

som lantbruksstyrelsen finner tillfredsställande ur det allmännas synpunkt. Styrelsen skall även uppställa de villkor för garantien, som styrelsen finner erforderliga för att trygga företagets genomförande. I övrigt bör gälla samma regler, som återfinnes i kungörelsen 1954: 311. De närmare bestämmelserna beträffande kreditgarantier till anordnande av auktionslokaler torde få utfärdas av Kungl. Maj:t.

Vissa remissinstanser har föreslagit, att statliga lånegarantier bör kunna medgivas även sammanslutningar som anordnar andra slag av försäljningsutrymmen än auktionslokaler. För ett ställningstagande till frågan om ändring av gällande bestämmelser i kungörelsen 1954: 311 att avse kreditstöd för sådan lokal erfordras enligt min uppfattning en mera fullständig utredning rörande bland annat distributionsvägarna för trädgårdsprodukter och de lämpligaste framtida distributionsformerna. Sedan trädgårdsnäringens utredningen avgivit sina slutliga förslag i ämnet är det min avsikt att återkomma till spörsmålet.

För att lämna större utrymme för garantigivning beträffande lån till anordnandet av auktionsförsäljning bör ramen för garantier för kredit till uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål vidgas. Under budgetåret 1960/61 är nämnda ram 4 000 000 kronor. För att bättre kunna beakta det nya ändamålet förordar jag, att ramen utökas till 5 000 000 kronor. Till lånegarantigivning under budgetåret 1961/62 till trädgårdsnäringens rationalisering bör som lantbruksstyrelsen föreslagit bestämmas en oförändrad totalram av 2 000 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, om förhållandena ger anledning därtill, medgiva en inbördes jämkning de båda föreslagna garantiramarna emellan.

Utredningen har rekommenderat, att kollektivt restituerade bensinskattemedel skall ställas till förfogande för organisationsarbete, statistiska undersökningar samt upplysningsåtgärder bland såväl odlare som köpare i samband med tillkomsten av auktionslokaler för försäljning av trädgårdsalster. Jag ansluter mig till detta utredningens uttalande och föreslår att förutom organisationsarbete och statistiska undersökningar även upplysningsåtgärder skall upptagas bland dem som kan stödjas med medel ur reservationsanslaget Gottgörelse till trädgårdsnäringen för av dess utövare erlagd bensinskatt och ur den med tidigare anvisade restitutionsmedel tillskapade fonden, varvid ifrågavarande stöd givetvis bör kunna utgå även i annat sammanhang än i samband med tillkomsten av auktionshallar. Upplysningsverksamheten bland konsumenterna torde lämpligen bära i väsentliga delar taga den av organisationen Svensk matpotatiskontroll (SMAK) med statsmedel bedrivna informationsverksamheten som förebild. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de bestämmelser härvidlag som från Kungl. Maj:ts sida kan befinnas erforderliga.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

Kungl. Maj:ts proposition nr 42 år 1961

att statlig kreditgaranti må enligt de grunder som angivits i det föregående lämnas för lån till anordnande av auktionslokaler för trädgårdsprodukter,

att under budgetåret 1961/62 statlig kreditgaranti må beviljas dels för lån avseende uppförande av lagerhus m. m. för jordbruksändamål intill ett belopp av 5 000 000 kronor, dels för lån avseende trädgårdsnäringens rationalisering intill ett belopp av 2 000 000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att, om förhållandena skulle ge anledning därtill, medgiva jämkning i sagda fördelning, samt

att till trädgårdsnäringen kollektivt restituerade bensinskattemedel får disponeras även för informationsverksamhet i huvudsaklig överensstämmelse med vad i det föregående angivits.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Stig Johansson